ਪਾਠ-8

ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ

ਅੱਜ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਸੀ। ਬਿਜੜੇ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਉਸਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਖੇਡ ਖੇਡੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਕੋਇਲ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਗੀਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ-

ਮੈਂ ਕੋਇਲ ਰੰਗਤ ਮੇਰੀ ਕਾਲੀ
ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਾਂ ਅੰਬ ਦੀ ਡਾਲੀ।
ਮੇਰੀ ਕੂਕ ਹੀ ਮੇਰਾ ਗੀਤ,
ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਸਭ ਦੀ ਮੀਤ।

ਤੋਤਾ ਮਿਰਚਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੋਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਉਹ ਬੋਲਿਆ-

ਲਾਲ ਚੁੰਝ, ਹਰੇ ਨੇ ਖੰਭ,
ਮਿਰਚ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਪਸੰਦ।
ਮਿੱਠੂ ਕਹਿ ਮੈਨੂੰ ਲੋਕ ਬੁਲਾਵਣ,
ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਚੂਰੀ ਪਾਵਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਮੋਰ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਖੰਭ ਖਿਲਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ

ਸੋਹਣੇ ਖੰਭ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਤੋਰ,
ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਮੈਂ ਹਾਂ ਮੋਰ।
ਕੁਹੂ-ਕੁਹੂ ਬੋਲਾਂ, ਪੈਲਾਂ ਪਾਵਾਂ,
ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਵਾਂ।

ਕਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ-

ਕਾਂ-ਕਾਂ ਬੋਲਾਂ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਾਂ,
ਉੱਚਾ ਉੱਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਾਂ।

ਏਨੀ ਫ਼ੁਰਤੀ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵਾਂ,
ਅੱਖ ਝਪਕਦੇ ਹੀ ਉੱਡ ਜਾਵਾਂ।

ਕੁੱਕੜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ–

ਸੋਹਣੀ ਕਲਗੀ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ,
ਤੜਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਬਾਂਗ।
ਜਾਗੋ ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਸਵੇਰਾ,
ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰਾ।

ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਪਰ ਗਿਰਝ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਦਾਸੀ ਦੱਸੀ–

ਸੁਣੋ ਸਾਥੀਓ ਮੇਰੀ ਦੁਹਾਈ,
ਲੋਕਾਂ ਸਾਡੀ ਨਸਲ ਮੁਕਾਈ।
ਸਾਫ਼ ਕਰਾਂ ਆਲ਼ਾ-ਦੁਆਲ਼ਾ,
ਚਾਹੇ ਗਰਮੀ ਚਾਹੇ ਪਾਲ਼ਾ।

ਕਿਰਿਆ-1 : ਚਿੱਤਰ 8.7 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ।

....

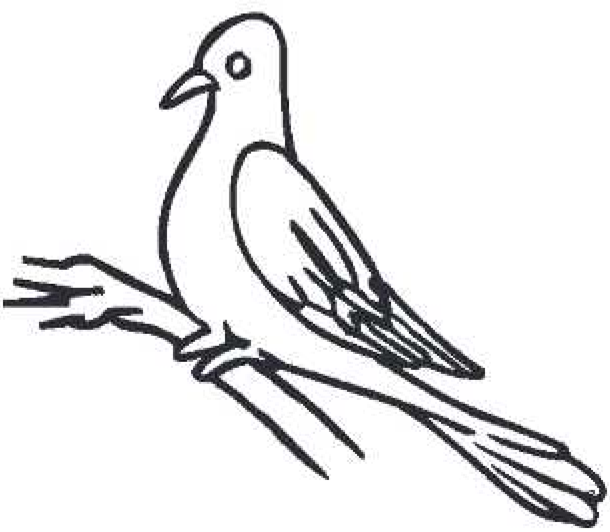

....

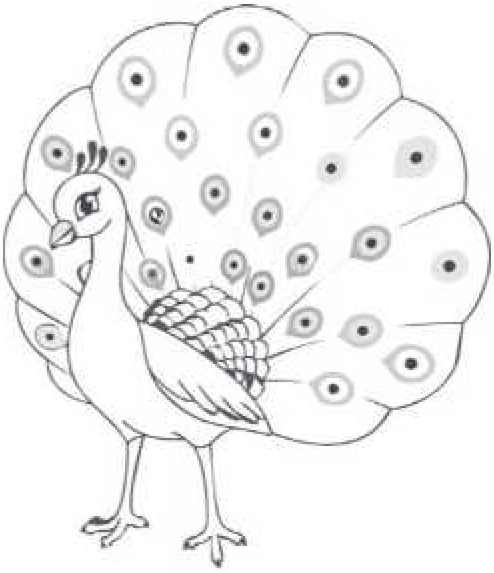

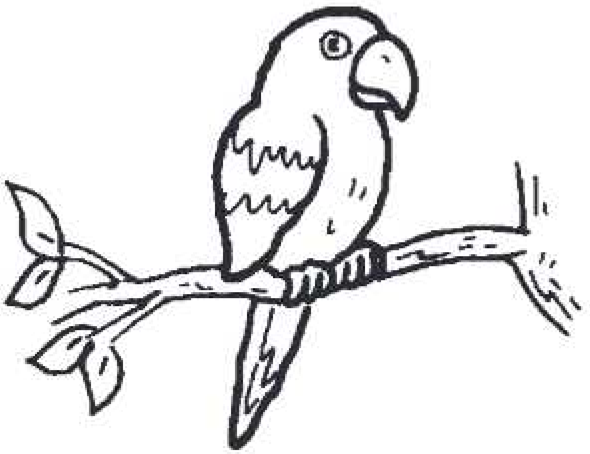

....

ਪੰਛੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਅਨਾਜ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਚਿੜੀ। ਕੁੱਝ ਫਲ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਤੋਤਾ। ਕੁੱਝ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਚੱਕੀਰਾਹਾ।

ਕਿਰਿਆ-2 : ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਪੰਛੀ ਦੇਖੇ ਹਨ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ? ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵੀ ਲਿਖੋ।

ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਂ	ਭੋਜਨ
....	....
....	....

ਕਿਰਿਆ-3 : ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੰਛੀ ਪਿਆਸ ਨਾਲ਼ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਿਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿਓ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਖੰਭ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਉੱਡਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਖੰਭ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ਼ ਪੰਛੀ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਅਤੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਦਿਖਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਿਆ-4 : ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ ਸਜਾਵਟੀ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿਖਾਓ।

ਖੰਭਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਜਾਵਟ

ਸੁੰਦਰ ਪਿਆਰਾ ਘਰ

ਪੰਛੀ ਵੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਆਲ੍ਹਣੇ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

....

....

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਖੰਭ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਉੱਡਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਕੁਝ ਪੰਛੀ ਅਨਾਜ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਪੰਛੀ ਫਲ਼ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ।
- ਮੋਰ ਸਾਡਾ ਕੌਮੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਬਾਜ ਸਾਡਾ ਰਾਜ ਪੰਛੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ

(ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ, ਖੰਭ, ਮਿਰਚ)

1. ਮੋਰ ਦੇ .... ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
2. ਤੋਤਾ .... ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
3. ਚੱਕੀਰਾਹਾ .... ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-2 ਦਿਮਾਗੀ ਪਰਖ।

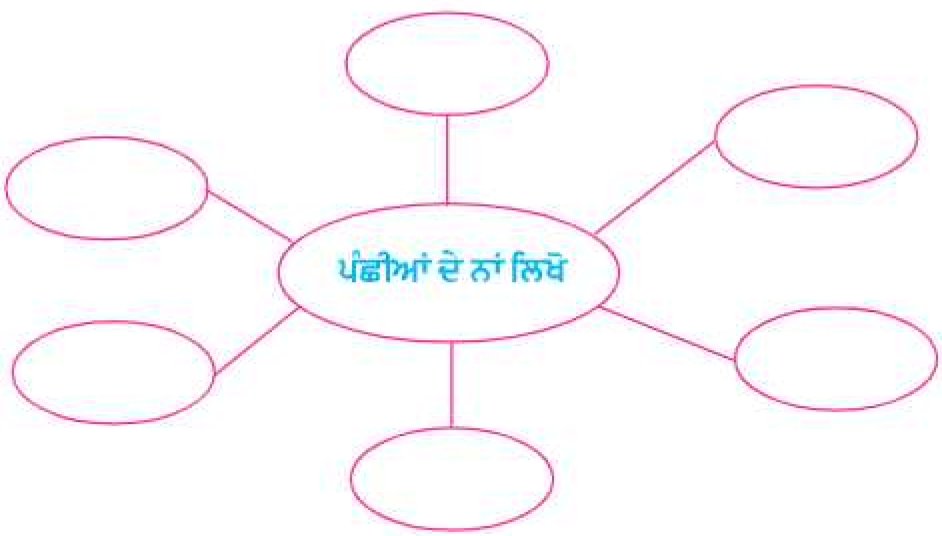

*****